

UZMANLIK EĞİTİMİNDE MAKALE SAATI

JOURNAL CLUB IN POST-GRADUATE TRAINING

Cüneyt Orhan Kara

Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi, Kulak Burun Boğaz Anabilim Dalı, Denizli, Türkiye

e-mail: cokara@yahoo.com

DOI:10.5152/tcb.2015.065

Özet

Makale saati yüzyılı aşkın bir süredir uzmanlık eğitiminde kullanılmaktadır. Makale saati kişilerin bir grup olarak düzenli olarak toplandığı ve güncel tıbbi literatürü tartıştıkları bir etkinlik olarak tarif edilmektedir. İlk makale saati uygulamasından beri, amaçlar ve metotlar değişmiştir. Bu makalede alan yazındaki başarılı bir makale saati uygulama ve sürdürülmesi konusundaki bilgiler derlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Makale saati, uzmanlık eğitimi, eleştirel değerlendirme, eğitim

Abstract

Journal clubs have been used as a teaching format in post-graduate medical education for over 100 years. A journal club can be defined as a group of individuals who regularly meet to discuss articles on current medical literature. Since the first journal club, the aims and methodology of journal clubs have changed. In this article, literature on developing and running a successful journal club was reviewed.

Keywords: Journal club, post-graduate training, critical appraisal, education

GİRİŞ

Yüzyıl önce başlayan makale saati uygulaması günümüzde özellikle uzmanlık eğitiminin vazgeçilmez bir parçası olmuştur. Ülkemizde de eğitim yöntemi olarak uzmanlık çekirdek müfredatlarında “Yapılandırılmış Eğitim Etkinlikleri” altında “makale tartışması” olarak yer almıştır (1, 2).

Yüz yıl önce, makale saatine ait ilk kayıtlar Londra’da Sir James Paget’in anılarında yer almaktadır. Makale saati ilk olarak hastane yakınındaki pastanenin üst katında oturulup dergilerin okunduğu ve kağıt oynanan bir kulüp olarak başlamıştır. İzleyen yıllarda Sir William Osler, ilk makale klübünü 1875 yılında Montreal McGill Üniversitesinde kurmuştur (3). İlk amaç pahalı olmaları sebebiyle ulaşılmaz olan dergilerin paylaşıldığı bir uygulamayken makale saati uygulaması günümüze kadar sürekli değişim göstererek gelmiş, gelecekte de farklı şekillerde devam edecektir. Makale saati de dersler, seminerler, vaka tartışmaları, konseyler gibi diğer eğitim etkinlikleri içinde kendine özel farklılıkları olan bir eğitim etkinliğidir. Makale saati bir grubun düzenli olarak toplanıp, güncel makaleleri tartıştıkları

etkinlik olarak tarif edilmektedir (3). Başarılı uygulandığı takdirde eğitim sürecinde çok etkili bir araçtır. Bu yazıda da makale saati uygulaması “nasıl yapılmalıdır, karşılaşılan sorunlar ve olası çözümleri nelerdir?” sorularının cevapları tartışılmıştır.

MAKALE SAATİ UYGULAMASINDAKİ AMACIMIZ NEDİR?

Her eğitim etkinliğinde olduğu gibi makale saati uygulamasında da bir veya daha fazla amacımız olmalıdır. Bu amaçlar açık olarak duyurulmalı ve gerek eğiticiler, gerekse de öğrenciler tarafından bilinmelidir. Makale saati uygulamasının farklı amaçları olabilir. Bunlar arasında ilk akla gelen mevcut bilgimizin güncellenmesi ve yeni tedavilerin öğrenilmesidir. Ancak günümüzde çok fazla araştırma yapılması ve çok fazla makale ile karşı karşıya olmamız nedeniyle, bu amaca sadece makale saatiyle ulaşmak pek de mümkün gözükmemektedir.

Makale saati uygulaması günümüzde en çok “eleştirel değerlendirme becerisi’nin” geliştirilmesinde kullanılmaktadır. Eleştirel değerlendirme araştırma sonuç-

Tablo 1. Makale okurken nelere dikkat edelim?**Makaleyi okuma sürecinde aşağıdaki sorulara cevap verebilmelisiniz.**

- Makalenin çeşidi nedir?
- Yazarlar kimlerdir? Konuyla ilgili tecrübeleri nelerdir? Bu aşamada yazarların diğer araştırmalarına bakabilirsiniz.
- Araştırma sorusu nedir? Gerçekten önemli bir soruya mı cevap aranmaktadır?
- Araştırma özgün müdür?
- Araştırma desenini tanımlayınız. Bu desen araştırma amacına uygun mudur?
- Örneklem seçimi uygun yapılmış mıdır?
- Araştırma sürecinde veriler nasıl toplanmıştır?
- Veriler nasıl analiz edilmiştir?
- Uygulanan istatistiksel yöntem uygun mudur?
- Etik sorunlar var mıdır?
- Sonuçlar güvenilir midir?
- Sonuçlar açık ve net sunulmuş mudur?
- Araştırmanın zayıf ve kuvvetli noktaları nelerdir?
- Sonuçlar klinik süreçte uygulanabilir mi?
- Sonunda ilerisi için hangi araştırmaların yapılması önerilmiş?
- Makaleyi kısaca özetleyebiliyor musunuz?
- Ve sizin ekleyeceğiniz düşünceleriniz nelerdir?

larının spesifik sorununun çözümünde uygulanabilirliğinin ve sonuçların güvenilirliğinin değerlendirilmesi amacıyla araştırma metot ve sürecinin sistematik olarak değerlendirilmesidir (4). Burada amaç araştırmacının sonuçlarını olduğu gibi kabul etmek değil, makaleyi ve olası sonuçlarını eleştirel bir gözle bilimsel olarak değerlendirilmesidir. Bu alışkanlığı kazanan hekimler tüm meslek hayatlarında karşılaştıkları araştırma sonuçlarını da bu şekilde değerlendirebileceklerdir. Aslında geleneksel makale saati uygulamalarında yapılandırılmamış ve bilinçli olmasa bile bu tür uygulamalarla karşılaşılabilir. Ancak amaç bu sürecin tüm makaleler için sistematik hale getirilerek uygulanması olmalıdır. Öğrenciler için bu süreç makaleyi okurken başlamalıdır. Bu amaçla çeşitli sorulardan oluşan yapılandırılmış bir rehber oluşturmak ve bu rehberi internet gibi bir ortamda öğrencilerle paylaşmak iyi bir başlangıç olacaktır. Rehber olabilecek bir örnek soru listesi tablo 1’de verilmiştir (5, 6).

Makaleyi okuyan kişi bu soruların tümüne cevap verebilmelidir. Sunum sürecinde ise ilginç veya önemli gördüğünüz başlıkları tartışmaya daha çok zaman

Tablo 2. Makale saatinin olası amaçları ve kazançları

- Eleştirel değerlendirme becerisi kazandırma
- Bilginin güncellenmesi
- Kanıta dayalı tıp eğitimi
- Güncel bilginin uygulamaya geçirilmesi
- Araştırma sürecinin öğrenilmesi
- Biyostatistik öğrenilmesi
- Klinik epidemiyoloji öğrenilmesi
- Düzenli okuma alışkanlığı kazandırma
- Sunum ve iletişim becerilerinin geliştirilmesi
- Profesyonel kimlik gelişimine katkı
- Hayat boyu öğrenme alışkanlığının kazandırılması
- Meslektaşlarla sosyal iletişim ortamı sağlanması
- Lokal tedavi rehberleri geliştirilmesi

ayırması önerilir. Örneğin bazı araştırmalarda araştırma deseni veya istatistik ilginç olabilir. Bazı araştırmalar da ise sonuçlar ilginç olabilir.

Makale saatinde de sadece eğiticiler değil, özellikle öğrencilere de bu şekilde tartışma şansı verilmelidir. Makalelerin bu şekilde sistematik tartışılması alışkanlık haline getirilmeli ve süreç zamanla da içselleştirilmelidir. Makale saati kanıta dayalı tıp eğitimi amacıyla da kullanılmaktadır. Bu amaçla bir makale saati uygulaması için eğiticilerin “kanıta dayalı tıp” konusunda tecrübeli olmaları ve süreci bu amaçla organize etmeleri gerekir. Diğer amaçlar “araştırma nasıl yapılır” veya istatistik eğitimi gibi konular olabilir. Bir problem belirlenip o konuyla ilgili çözüm öneren makaleler tartışılabilir. Makale saati ile ilgili amaçlar ve olası kazanımlar Tablo 2’de özetlenmiştir (5-7). Sizde ihtiyacınıza göre farklı amaçlar ekleyebilirsiniz.

MAKALE SAATİ UYGULAMASINA BAŞLIYORUZ

Bu aşamada ilk yapmamız gereken makale saati uygulamasına eğitim programı sorumluları ile karar verilmesidir. Makale saati doğal olarak tüm eğiticiler ve öğrencilerin birlikte katılması gereken bir etkinlik olduğu için bu tür ilkesel bir karar alınması iyi olacaktır. Bu noktada çekirdek müfredat dayanak olarak kabul edilebilir. Daha sonra amaçları belirlemek gerekir. Bu aşamada bilgilerin güncellenmesi ve eleştirel değerlendirme eğitimi en kolay uygulanabilen amaçlar olarak öne çıkmaktadır. Belki belli dönemlerde örneğin istatistik değerlendirme gibi amaçlarla makale saati yapılabilir. Belli zamanlarda İngilizce sunum ve tartışma yapılabilir. Unutulmaması gereken amaçların açık olması ve tüm katılımcıların amaçları bilmesidir.

GEREKLİ İZİNLERİN ALINMASI VE YER SEÇİMİ

Bu tür bir etkinlik nerede ve ne zaman yapılacaktır? Bu konuda alan yazında bir kısıtlamaya rastlanmamaktadır. Çalışma saatleri içinde yapılabileceği gibi iş çıkışı bir restoranda da yapılabilir. Çekirdek müfredatta da yer aldığına göre ideali ve yasal olanı çalışma ortamında ve çalışma saatleri içinde eğitim etkinliği olarak bir yer ayırmak olacaktır. Bu durumda yasal olarak yer ve saati belirlemek için çalışılan yerin yönetimiyle konuşulması gerekir. Bir makale saatinin başarısındaki en önemli noktalardan birisinin düzenli olarak aynı yer ve saatte yapılması olduğunun unutulmamasıdır.

HANGİ SIKLIKTA YAPILMALIDIR?

Eğer dahili bir branşsanız, eğitim sürecine çok vakit ayırabiliyorsanız, her hafta makale saati yapabilirsiniz. Ama çok sık makale saati yapılması sıkıcı olup gereken ilgiyi azaltabilir. Alan yazındaki minimum sıklık önerisi ayda bir kez yapılmasıdır. Unutulmaması gereken uzmanlık çekirdek müfredatında da belirtildiği gibi eğitim sürecinde seminer, vaka tartışması gibi diğer eğitim yöntemlerinin de kullanılabilirdir. Bir diğer önemli nokta etkinliğin başlangıç ve bitiş saatlerinin saptanmış ve herkesle paylaşılmış olmasıdır. Bu zamanlamaya uyum sağlanması eğitim ve hizmet süreçleri arasında sorun çıkmasını da önleyecektir.

SORUMLU KİM OLACAK?

Alan yazında makale saatinden bir sorumlu eğitmen belirlenmesinin makale saatinin başarısındaki anahtar noktalardan birisi olduğu belirtilmektedir (8). Bu kişinin mümkünse süreci yönetebilecek kadar kıdemli ve tecrübeli olması önerilmektedir. Bu kişi makale seçiminden tüm organizasyona kadar sorumlu olacaktır.

MAKALE SEÇİMİ

Makale seçiminde de amaçlarınız rol oynayacaktır. Ancak makale seçiminde en önemli nokta makale konusunun uygulamaya dönük olmasıdır. Klinik bir eğitim veriyorsanız, mümkün olduğu kadar klinik araştırmalar içermesi ilgiyi artırması açısından önerilir. Amaçlara göre farklı makaleler de seçilebilir. Günümüzdeki çok sayıdaki dergi ve araştırma arasından uygun makale seçimi belki de en zor aşamadır. Makale seçimini sorumlu kişi ya da tüm eğitmenlerle yapabileceği gibi belli kurallar dahilinde öğrencilere bırakılması da iyi bir seçenek olabilir. Böylece öğrenciler dergilere ulaşmayı ve makale seçimini de öğreneceklerdir.

Ne tür makale seçileceği de amaçlarınızla bağlantılı olacaktır. Eleştirel değerlendirme beceri eğitimi için en uygun olanlar araştırma makaleleridir. Alan yazında da araştırma makalelerinin tartışılması önerilmektedir. Derleme makaleleri çok yoğun bilgi içerdikleri için sıkıcı olabilirler. Yine de amacınıza uygunsa derleme makaleleri de tartışılabilir. Belli oturumlarda aynı konuyu içeren makalelerden oluşan temalı makale saati de yapılabilir.

Makalelere ulaşmak için dergi abonelikleri de önemlidir. Dolayısıyla yönetimin bunu sağlaması istenmelidir. Makaleleri öğrenciler seçeceklerse dergilere ulaşma olanakları (kütüphane, internet gibi) da sağlanmalıdır.

UYGULAMA SÜRECİ

Makaleler katılımı beklenen herkese en az iki hafta öncesinden dağıtılmalıdır. Daha önce dağıtılsa katılımcıların okumayı unuttukları, daha geç verilirse de yeterli zaman olmadığı için okumadıkları saptanmıştır. Makale dağıtımında e-posta gibi çevrimiçi araçlar kullanılabilir.

İdeali makale saatine gelmeden önce tartışılacak makalelerin tüm katılımcılar tarafından okunup gelinmesidir. Ancak bunun başarılması her zaman mümkün olmayabilir. Ülkemizdeki çoğu yerde olduğu gibi makaleyi bir sorumlunun sunması ve tartışmaya açması en sık kullanılan yöntemdir. Sunum sürecinde projeksiyonla sunum yapmak tabloların veya şekillerin gösterilmesi açısından iyi bir araçtır. Küçük gruplarda oval bir masa etrafında toplanılması daha etkili bir iletişim ortamı sağlayacaktır. Ancak kalabalık gruplarda sınıf ortamı daha pratik bir çözüm olur. Makale saatinde tüm makale sunumunu takiben yönetici tarafından herkese söz hakkı verilerek bölüm bölüm tartışılması ideal olacaktır. Makaleyi genelde öğrenciler sunarken, tartışma sürecine hem öğrenciler hem de eğiticilerin katılımı sağlanmalıdır. Tartışılacak makale sayısında önerilen ise sayıdan çok makalelerin sürece uygun olarak daha derinlemesine tartışılmasıdır. Makale sunumunu değerlendirmek ve geri bildirim vermek öğrencinin gelişimi için önemlidir. Sunum değerlendirme sözel yapılabileceği gibi yazılı da yapılabilir. Bu amaçla tablo 3'deki form kullanılabilir (6). Pratik açıdan bir ya da iki eğiticinin tablo 3'deki form üzerinden yazılı değerlendirip oturumun sonunda öğrenciye vermesi sistematik bir değerlendirme ve geribildirim sağlayacaktır. Bu form öğrencilerle de paylaşılmalıdır. Nasıl değerlendirileceklerini bilmeleri nasıl bir sunum yapacaklarında yol gösterici olacaktır.

Tablo 3. Makale saati kontrol listesi

Makalenin Adı;		
Makaleyi Sunan;		
Değerlendiren;		
Makalenin Künyesini söyledi mi?	Evet O	Hayır O
Sorunu Tanımladı mı?	Evet O	Hayır O
Hipotezi Tanımladı mı?	Evet O	Hayır O
Araştırma Yöntemi Tartışıldı mı?	Evet O	Hayır O
İstatistik Yöntemler Tartışıldı mı?	Evet O	Hayır O
Bulgular Tartışıldı mı?	Evet O	Hayır O
Bulguların karşılaştırılması yapıldı mı?	Evet O	Hayır O
Sonuç açıklandı mı?	Evet O	Hayır O
Araştırmanın kuvvetli ve zayıf yönleri açıklandı mı?	Evet O	Hayır O
Klinik önem ve klinik uygulama alanları tartışıldı mı?	Evet O	Hayır O
Sunum açık, anlaşılır ve akıcı mı?	Evet O	Hayır O
Slaytlar anlaşılır hazırlanmış mı?	Evet O	Hayır O
Bu form doldurulup sunum bitince öğrenciye verilecektir.		

KATILIMI ARTIRMAK İÇİN YAPILMASI GEREKENLER

Katılımın zorunlu olması makale saatinin başarısını artıran en önemli faktörlerden birisidir (8). Bu zorunluluk sadece öğrenciler için değil tüm eğitimcileri de kapsamaktadır. Makale saati doğası gereği tüm eğitimcilerin kendi tecrübelerini öğrencilerle paylaşması gereken bir etkinliktir. Ayrıca tüm eğitimciler katılmadığında öğrencilerin motivasyonu da düşmektedir (9). Makale saatine katılımın sürekli eğitim kredisi ile kredilendirilmesi özellikle eğitimcilerin katılımını sağlayabilir.

Katılımı ve motivasyonu artırmanın en kolay yollarından birisi de yiyecek ve içecek imkanlarının sağlanmasıdır. Sabah kahvaltı ile veya öğlen yemekle (lunch and learn) yapmak iyi bir fikir olabilir. Dolayısıyla yönetimden sadece yer değil, bu tür yeme içme hizmeti de talep edilmelidir.

PROGRAM DEĞERLENDİRME

Program değerlendirme süreci genelde gözden kaçırılmaktadır. Tüm eğitim programları gibi makale saati de dönemsel olarak değerlendirilmeli, problemler saptanmalı ve uygun değişiklikler yapılmalıdır. Makale saati de diğer eğitim önerileri gibi kağıt üzerinde çok çekici gözükmeyle birlikte tüm dünyada benzer sorun-

Tablo 4. Başarılı makale saati için neler yapılmalıdır?

1.	Süreci yöneten etkili bir lider olması
2.	Paylaşılmış amaçlarının olması
3.	Düzenli olarak aynı yer ve saatte yapılması
4.	Tüm eğitici ve öğrencilerin “zorunlu” katılımı
5.	Uygulamaya yönelik makale seçimi
6.	Yeme içme olanaklarının sağlanması
7.	Dönem sonlarında program değerlendirme yapılması
8.	En az iki yıldır düzenli makale saati yapıyor olmak

larla karşılaşmaktadır. Bunlar tüm dünya da olduğu gibi yoğun iş baskısı, yeterli zamanın ayrılmaması, eğitimcilerin katılmaması gibi ortak sorunlardır (9). Her dönem sonunda yapılacak değerlendirmelerde bu tür sorunlar varsa saptanmalı ve çözüm yolları aranmalıdır. Bir makale saati uygulaması için başarı kriteri makale saatinin en az “iki yıldır ve düzenli yapılıyor” olmasıdır (8). Başarılı bir makale saatinin ana başlıkları tablo 4’de özetlenmiştir.

ÇEVİRİM İÇİ MAKALE SAATI

Gelişen internet olanakları tüm eğitim ortamları gibi makale saatini de etkilemiştir. Köklü dergiler çevrim içi makale kulüpleri organize etmişlerdir. Bu süreçte dergi her ay bir makalesini tüm okuyuculara açmakta belli tarihlerde örneğin “Twitter” (Twitter Inc., San Francisco, ABD) gibi araçlarla tartışmaya açmaktadır (10). Bu süreçte heyecan verici olan dünyanın farklı ülkelerinden, binlerce kişinin bu etkinliğe katılabilesidir. Bu tür uygulamalara internette kolayca ulaşılabilir (11, 12). Eş zamanlı katılım zorunlu olmadığında bu bir avantaja dönüşmektedir. Bu tür bir makale saati hiç bir zaman bu yazıda tartışıldığı gibi lokal ve yüz yüze yapılan makale saati etkinliğinin yerini tutmayacaktır. Çevrim içi makale saatinin başarı değerlendirmesi katılımcı ve mesaj sayısı gibi verilerle değerlendirilmektedir. Katılımcı sayısı arttıkça değerlendirmek ve yönetmek da zorlaşacaktır. Makale saati zamanla yerini, bu yapılmaya çalışılan çevrim içi makale saati uygulamasına bırakabileceği gibi belki de çevrim içi uygulamalar zaman içinde evrilerek başka bir eğitim aracına dönüşebilir. Bunu zaman gösterecektir. Eğitimciler olarak doğduğu günden itibaren internetle tanışan yeni nesil öğrencilerin bu tür etkinliklere katılması desteklenmelidir.

SONUÇ

Kurallara uygun yapılandırılmış bir makale saati etkin bir eğitim aracı olarak güncelliğini ve önemini

korumaktadır. Tüm eğitim işleri gibi makale saati de eğlenceli yapılabilirse daha kabul göreceğini ve etkili olacağını unutmamak gerekir.

KAYNAKLAR

1. Available from: www.tuk.saglik.gov.tr/muf2/gogus_cerrahisi.doc
2. Available from: www.tuk.saglik.gov.tr/muf2/gogus_hastaliklari.doc
3. Linzer M. The journal club and medical education: over one hundred years of unrecorded history. *Postgrad Med J* 1987;63:475-8. **[CrossRef]**
4. Khan AW. The journal club and its practices *AKMMC J* 2013;4:42-8.
5. Mazal J, Truluck C. Organizing and leading a journal club. *Radiol Technol* 2014;85:549-53.
6. Kara CO, Özdemir S. KBB uzmanlık eğitiminde etkin bir makale saati uygulaması için öneriler *KBB-Forum* 2013;2:42-8.
7. Zarghi N, Mazlom SR, Rahban M. Challenges of E-Journal Club: A Case Study *Creative Education* 2012;3:708-11.
8. Deenadayalan Y, Grimmer-Somers K, Prior M, Kumar S. How to run an effective journal club: a systematic review. *J Eval Clin Pract* 2008;14:898-911. **[CrossRef]**
9. Quinn EM, Cantillon P, Redmond HP, Bennett D. Surgical journal club as a community of practice: a case study. *J Surg Educ* 2014;71:606-12. **[CrossRef]**
10. Roberts MJ, Perera M, Lawrentschuk N, Romanic D, Papa N, Bolton D. Globalization of continuing professional development by journal clubs via microblogging: a systematic review. *J Med Internet Res*. 2015; 23:e103. **[CrossRef]**
11. Available from: <http://www.thoracic.org/members/assemblies/assemblies/pr/journal-club/>
12. Available from: <http://thorax.bmj.com/site/podcasts/>